บทความปริทัศน์หนังสือ

เสรีไทย: ตำนานใหม่ของขบวนการเสรีไทย

สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ

(กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 2556)

ผศ.ดร. ธีระ นุชเปี่ยม*

ผู้วิจารณ์มีโอกาสได้อ่านผลงานศึกษาค้นคว้าที่สำคัญเรื่องนี้ทั้งในฉบับภาษาอังกฤษและภาษาไทย รวมทั้งได้เขียนบทวิจารณ์ฉบับภาษาอังกฤษมาก่อนหน้านี้แล้ว สำหรับฉบับภาษาไทยผู้วิจารณ์ก็ยังคงมีแต่ความชื่นชม และดีใจที่ได้เห็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเมืองไทยช่วงสำคัญนี้มีการค้นคว้าอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งเผยแพร่ออกไปในวงกว้างเพราะการรับรู้ของสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ (และเรื่องอื่น ๆ อีกมาก) ยังค่อนจะจับต้นชนปลายไม่ถูก (สำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษาค้นคว้าหรือมีความสนใจโดยตรง ซึ่งรวมถึงผู้วิจารณ์ด้วย)

ส่วนที่ผู้วิจารณ์อาจจะไม่เห็นด้วยมีอยู่เพียงประการเดียว ซึ่งได้เคยแจ้งแก่ผู้เขียนไปแล้วเมื่อครั้งได้รับมอบหมายให้ประเมินผลงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การแปลวิธีการที่ใช้ในการศึกษา คือ “prosopography” ว่า “ปฤิสลักขณพยากรณศาสตร์” ตอนนั้นผู้วิจารณ์ยังไม่มีโอกาสไปค้นดูและก็ไม่ทราบว่าคำนี้มีใช้อยู่แล้ว โดยเฉพาะในเรื่องราวทางพุทธศาสนา (รวมทั้งในพระราชนิพนธ์แปลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง **นายทองอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ**) ตอนนั้นจึงได้เสนอไป (โดยที่ไม่มีความรู้ไม่ว่าจะในด้านอักขรวิธีหรือความรู้เกี่ยวกับความหมายเดิมของคำนี้) ว่าน่าจะใช้ว่า “ปฤิลักขณวรรณนา” มากกว่า ที่เสนอเช่นนี้ก็เพราะแค่เห็นมี “graphy” ลงท้ายคำ

อย่างไรก็ตาม หากคำว่า “ปฤิลักขณวรรณนา” ถูกต้องหรือรับได้ในทางอักขวิธี (และหากผู้วิจารณ์เข้าใจวิธีการศึกษานี้ไม่ผิดว่าดูจะเกี่ยวกับการรวบรวมและนำเสนอประวัติชีวิตและเรื่องราวทางการเมืองของยุคนั้น) ก็อยากจะใช้คำนี้อย่างที่เคยเสนอไป เหมือนอย่างที่

* กรรมการศูนย์แม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ชาติพันธุ์วรรณนา” (ethnography) เป็นเรื่องของการรวบรวมและพรรณนาเรื่องที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ ส่วนอีกคำหนึ่งคือ “ชาติพันธุ์วิทยา” (ethnology) จะเกี่ยวข้องกับความคิดเชิงทฤษฎีด้านชาติพันธุ์เป็นสำคัญ แต่ผู้วิจารณ์ก็ต้องขอย้ำอีกครั้งว่า ความคิดในเรื่องนี้มาจาก “ความรู้สึก” มากกว่า “ความรู้” เหมือนกับที่สังคมไทยทุกวันนี้ก็ยังเป็นสังคมที่อยู่บนฐานของ “ความรู้สึก” อันเป็นเรื่องของความชอบ–ไม่ชอบมากกว่าจะอาศัยฐาน “ความรู้” อย่างแท้จริง

เมื่ออ่านเรื่องนี้ใหม่อีกครั้ง ผู้วิจารณ์ก็ยังเห็นเหมือนเดิมอีกเช่นกันว่า **เสรีไทย: ตำนานใหม่ของขบวนการเสรีไทย** เป็น “ตำนานใหม่” ประวัติศาสตร์การเมืองไทยหลัง พ.ศ. 2475 มาจนถึงช่วงที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับมามีอำนาจและขบวนการเสรีไทยสลายตัวลง ลักษณะเด่นของตำนานใหม่นี้ คือ เรื่องราวโดยละเอียดของผู้นำไทยสมัยนั้นจำนวนมาก (ประมาณ 1200 คน) ที่ผู้วิจารณ์สนใจเป็นพิเศษ คือ ลักษณะการแบ่งกลุ่มการเมืองเป็นฝ่ายต่าง ๆ ความสำคัญของเรื่องนี้มิได้อยู่ที่การให้ “ภาพ” การเมืองไทยสมัยนั้นอย่างเด่นชัด รวมทั้งอาจจะให้ “ความรู้สึก” แก่ผู้อ่านพร้อมกันไปด้วย แต่ยังเป็น “ภาพ” ที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้นั่นเอง ดังที่ผู้เขียนกล่าวไว้ใน “คำนำ”

หากเราไม่ยึดติดกับรู้แบบหรือ “สงครามระหว่างสี” จนเกินไปย่อมเห็นได้ว่า เรื่องนี้ [การปะทะกันระหว่าง “เมืองและชนบท” หรือ “ประชานิยมและจารีต/อนุรักษ์นิยม”] มีมาก่อนสมัยสงครามโลกฯ และแม้ขบวนการเสรีไทยเริ่มต้นจากทุกสีก็ตาม แต่ลงท้ายก็เหลือเพียงสองและขับเคี่ยวอย่างเข้มข้นไม่ต่างกับปัจจุบัน ราวกับเป็นกระจก 2 บานสะท้อนกันได้ เพราะการต่อสู้ระหว่าง “เหลือง” กับ “แดง” มีมามานานแล้ว เพียงถ้าเรามีมิติประวัติศาสตร์และสะท้อนออกมา ก็จะเห็นการเมืองของ “เหลือง” กับ “แดง” หรือ “เมือง” กับ “ชนบท” ทั้งในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี (หน้า ฌ)

ผู้วิจารณ์คงไม่ต้องลงไปในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งผู้สนใจสามารถไปติดตามอ่านจากหนังสือเล่มนี้ได้ สิ่งที่อยากจะขยายความต่อสักเล็กน้อย คือ “มิติทางประวัติศาสตร์” แน่นอน ประวัติศาสตร์มิได้ “ซ้ำรอย” ในแง่ของการหวนกลับมาของเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต (ในหนังเล่มนี้ผู้อ่านจะเห็นเหตุการณ์บางเหตุการณ์ที่อยากจะเรียกว่า “ซ้ำรอย” อย่างน่าทึ่งเหมือนกัน) แต่จะให้แง่คิดหรือมุมมองที่จะช่วยให้เราเข้าใจเรื่องราวของปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น หรือ “อิน” กับเรื่องราวเหล่านี้น้อยลง

ผู้วิจารณ์เห็นว่า เรื่องราวของขบวนการเสรีไทยเป็น “ประวัติศาสตร์ร่วมสมัย” การ

ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเช่นนี้นับว่ายากเป็นพิเศษในแง่ที่ว่า คนจำนวนไม่น้อย ซึ่งอาจจะรวมถึงผู้ศึกษาเอง ยัง “อิน” กับเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ บางครั้งตัวบุคคลในประวัติศาสตร์ก็ถูกนำเปรียบเทียบกับคนในปัจจุบัน เช่น การพยายามเปรียบเทียบ “ท่านปรีดี” กับ “ดร.ทักษิณ” การนำเสนอเรื่องราว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประวัติชีวิตบุคคล จึงไม่เพียงแต่ยากลำบากในแง่ของการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น ๆ เท่านั้น (นี่อาจถือเป็นคุณค่าสำคัญของวิธีการ prosopography) แต่ยังเสี่ยงต่อการมีอคติไม่ว่าจะในทางใดเกี่ยวกับตัวบุคคล เรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

แน่นอน การศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็น “ภววิสัย” (objectivity) โดยสมบูรณ์คงเป็นไปไม่ได้ ความเป็น “อัตวิสัย” (subjectivity) ของผู้ศึกษาค้นคว้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องตั้งแต่การเลือกและตีความข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ทำให้การมีภววิสัยเช่นนั้นเป็นไปไม่ได้แล้ว แต่อย่างน้อยหากผู้ศึกษาไม่จงใจบิดเบือนและมีการค้นคว้าอย่างกว้างขวางรอบด้านและเป็นระบบ ผลงานทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นก็ถือว่ามีคุณค่าที่จะรับได้ในทางวิชาการ และคุณค่าของผลงานเช่นนี้ในแง่ของการให้มุมมองหรือ “มิติทางประวัติศาสตร์” ก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง

แม้ผู้วิจารณ์จะไม่มีความรู้ลึกเกี่ยวกับการเมืองไทยยุคนี้พอที่จะประเมินความถูกต้องของทั้งเรื่องราวที่เป็นประวัติชีวิตบุคคลและการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ แต่อย่างน้อยการอาศัยข้อมูลหลักฐานโดยละเอียด และในหลายตอนมีการนำเสนอในลักษณะของการ “อ้าง” โดยตรง เช่น ในเรื่องราวในบทที่ 12 “การต่อต้านจากฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์: การปลุกระดมทหารและการผนึกกำลังของพลังอนุรักษ์นิยม” เป็นการให้ “ภาพ” อดีตที่ผู้วิจารณ์เห็นว่า “fair” และ “balanced” ทีเดียว แม้ว่าเหตุการณ์ช่วงนี้จะมีความอ่อนไหวและละเอียดอ่อนมากก็ตาม

เหตุการณ์ช่วงนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตอย่างมากในแง่ที่สะท้อนภาพการเมืองไทยได้หลายด้านด้วยกัน แม้ตัวบุคคลและเรื่องราวของเหตุการณ์จะแตกต่างกัน แต่ “รูปแบบ” และแนวทางการต่อสู้ทางการเมืองของยุคนั้นใกล้เคียงกับช่วงสมัยปัจจุบันอย่างมาก ผู้วิจารณ์หวังว่า “ประวัติศาสตร์” น่าจะให้แง่คิดกับคนสมัยนี้ได้บ้าง

สิ่งที่ดูเหมือนจะ “ขาดไป” แต่ไม่ได้เป็นข้อบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ก็คือ “ภาพประกอบ” จริง ๆ แล้วมีตัวบุคคลหลายคน นอกจากที่เราเห็นกันคุ้นเคยแล้ว ที่ผู้วิจารณ์อยากเห็นหน้าค่าตาบ้าง นอกจากนั้น การพิมพ์ออกมาในรูปเล่มที่เหมือนกับ “รายงานการวิจัย” ก็ดูจะทำให้หนังสือไม่สะดุดตาเท่าที่ควรจะเป็น (หากพิมพ์ในขนาดที่เล็กกว่านี้จะ

ทำให้หนังสือหนากว่านี้อีกมาก) แม้จะเป็นงานวิชาการแท้ ๆ แต่หากนำเสนอในรูปเล่ม แบบตัวหนังสือ การแบ่งหน้า ฯลฯ ที่ทำให้อ่านได้สบายตา ก็จะทำให้หนังสือที่มีคุณค่ายิ่งอยู่แล้ว เล่มนี้น่าอ่านยิ่งขึ้น